

Musiqi

Dərslik



2

LASHID



Azərbaycan Respublikasının Dövlət Himni

Musiqisi *Üzeyir Hacıbəylinin,*
sözləri *Əhməd Cavadındır.*

Azərbaycan! Azərbaycan!
Ey qəhrəman övladın şanlı Vətəni!
Səndən ötrü can verməyə cümlə hazırız!
Səndən ötrü qan tökməyə cümlə qadırız!
Üçrəngli bayrağınla məsud yaşa!
Minlərlə can qurban oldu!
Sinən hər bə meydan oldu!
Hüququndan keçən əsgər,
Hərə bir qəhrəman oldu!

Sən olasan gülüstan,
Sənə hər an can qurban!
Sənə min bir məhəbbət
Sinəmdə tutmuş məkan!

Namusunu hifz etməyə,
Bayrağını yüksəltməyə
Cümlə gənclər müştəqdir!
Şanlı Vətən! Şanlı Vətən!
Azərbaycan! Azərbaycan!

LAYIHƏ



HEYDƏR ƏLİYEV
AZƏRBAYCAN XALQININ ÜMUMMİLLİ LİDERİ

LAYIHƏ

OQTAY RƏCƏBOV
NAZİM KAZIMOV
REYHAN HACIZADƏ

MUSİQİ

2

Ümumtəhsil məktəblərinin 2-ci sinfi üçün Musiqi fənni üzrə

DƏRSLİK

© Azərbaycan Respublikası Təhsil Nazirliyi



**Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0
International (CC BY-NC-SA 4.0)**

Bu nəşr Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0 International lisenziyası (CC BY-NC-SA 4.0) ilə www.trims.edu.az saytında yerləşdirilmişdir. Bu nəşrdən istifadə edərkən lisenziyanın şərtləri qəbul edilmiş sayılır:

İstinad zamanı nəşrin müəllif(lər)inin adı göstərilməlidir.

Nəşrdən kommersiya məqsədilə istifadə qadağandır.

Törmə nəşrlər orijinal nəşrin lisenziya şərtlərilə yayılmalıdır.

Bu nəşrlə bağlı irad və təkliflərinizi tahsil_az@yahoo.com və derslik@edu.gov.az elektron ünvanlarına göndərməyiniz xahiş olunur. Əməkdaşlığa görə əvvəlcədən təşəkkür edirik!

Dostlar, bu dərslük sizi əsrarəngiz musiqi aləminə səyahətə aparacaq. Onun şən və əyləncəli notlarla dolu dünyasında siz gözəlliyi sevməyi və ondan zövq almağı öyrənəcəksiniz.

Sizə uğurlar!



Şərti işarələr



- Yeni mövzu



- Dinləyək



- Oxuyaq



- Sual və tapşırıqlar

LAYIHƏ

I
bölmə



Azərbaycan mənim Vətənimdir





Melodiya

Şəkillərdə təbiət hadisələri təsvir olunub.
Bu hadisələr zamanı yaranan səslər qeyri-musiqi səslərdir.
Bəstəkarlar bu qeyri-musiqi səslərini musiqi
ilə ifadə edəndə melodiya alınır.



Şimşəyin gurultusu



Yağışın şırıltısı



Dənizin uğultusu



Küləyin vıyıltısı

MELODİYA

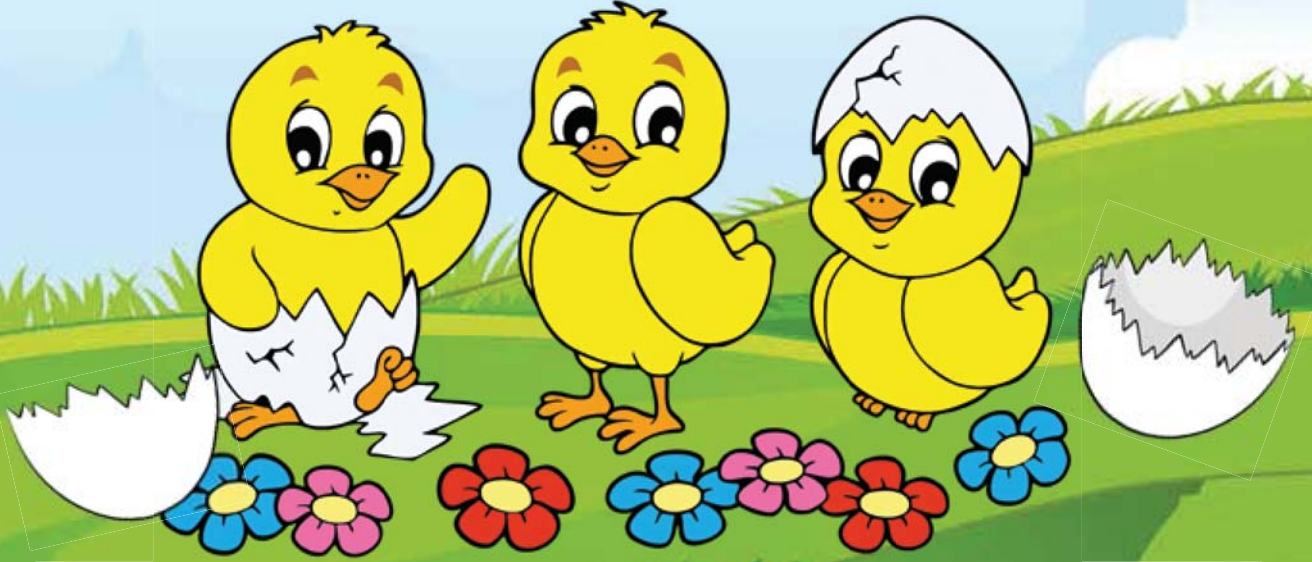
– musiqi əsərinin əsasını
təşkil edən mühüm ifadə
vasitəsidir.





Cücələrım

Musiqisi Qəmbər Hüseynlinin,
sözləri Tofiq Mütəllibovundur.



Cücələrım

Mahnının melodiyasını "la" hecası ilə ifa edin.

Sual və tapşırıqlar

1. Təbiət səslərini müşahidə edərkən hansı hissləri keçirirsiniz?
2. "Cücələrım" mahnısının melodiyasını yada salaraq "la" hecası ilə ifa edin.





Mahnıda söz

Mahnı – söz və melodiyanın birləşməsindən yaranır. Mahnının sözlərini *şair* yazır, musiqisini *bəstəkar* bəstələyir.



Sülh göyərçiniyik biz

*Musiqisi Rəşid Şəfqin,
sözləri Zəhid Xəlilindir.*



Cücələrım

Musiqisi Qəmbər Hüseynlinin,
sözləri Tofiq Mütəllibovundur.



Cip-cip cücələrım,
Cip-cip-cip-cip cücələrım.
Mənim qəşəng cücələrım,
Tükü ipək cücələrım.



I

Gözləyirəm tez gəliniz, } 2 dəfə
Göy çaməndə dincəliniz. }

Nəqərat:

Ay mənim cücələrım, } 2 dəfə
Ay mənim cücələrım, }
Mənim qəşəng cücələrım.
Cip-cip cücələrım,
Cip-cip-cip-cip cücələrım.
Mənim qəşəng cücələrım,
Tükü ipək cücələrım.

II

Nə yesəniz mən verərəm, } 2 dəfə
Su verərəm, dən verərəm. }

Nəqərat:

III

Arzum budur boy atasız, } 2 dəfə
Ananıza tez çatasız. }

Nəqərat:



Sual və tapşırıqlar

1. Mahnının sözlərini kim yazır?
2. Mahnının musiqisini kim bəstələyir?
3. "Sülh göyərçiniyik biz" mahnısında sülh rəmzi kimi hansı quş haqqında danışılır?
4. "Cücələrım" mahnısını sözləri ilə ifa edin.



Salam, mənim Vətənim!



Biz Vətənə həsr olunmuş mahnıları həvəslə ifa edirik. Belə mahnılardan biri də **xanəndə*** Xan Şuşinskiyin "Şuşanın dağları" mahnısıdır. Mahnıda Şuşa şəhərinin gözəllikləri təsvir olunur.



"Şuşanın dağları"

Musiqisi və sözləri Xan Şuşinskiyindir.



AZƏRBAYCAN

Aşıq mahnısı

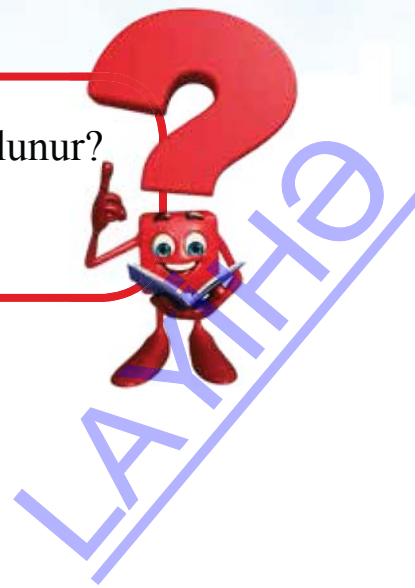
*Not yazısı Səid Rüstəmovun,
sözləri Səməd Vurğunundur.*

El bilir ki, sən mənimsən, } 2 dəfə
Yurdum, yuvam, məskənimсэн. } 2 dəfə
Anam doğma Vətənimсэн! } 2 dəfə
Azərbaycan, Azərbaycan,
Yaşa, yaşa, Azərbaycan!
Ay anam, Azərbaycan!

Sual və tapşırıqlar

1. "Şuşanın dağları" mahnısında Şuşa necə təsvir olunur?
2. "Azərbaycan" mahnısı hansı alətlə ifa edilir?
3. Vətənimiz Azərbaycana aid şəkil çəkin.

***xanəndə** – xalq musiqilərini ifa edən müğənni





Himn

Azərbaycan Respublikasının Dövlət Himni

*Musiqisi Üzeyir Hacıbəylinin,
sözləri Əhməd Cavadındır.*

***Azərbaycan! Azərbaycan!
Ey qəhrəman övladın şanlı Vətəni!
Səndən ötrü can verməyə cümlə hazırız!
Səndən ötrü qan tökməyə cümlə qadیرiz!
Üçrəngli bayrağınla məsud yaşa!
Minlərlə can qurban oldu!
Sinən hər bə meydan oldu!
Hüququndan keçən əsgər,
Hər bə bir qəhrəman oldu!***

***Sən olasan gülüstan,
Sənə hər an can qurban!
Sənə min bir məhəbbət
Sinəmdə tutmuş məkan!***

***Namusunu hifz etməyə,
Bayrağını yüksəltməyə
Cümlə gənclər müştəqdir!
Şanlı Vətən! Şanlı Vətən!
Azərbaycan! Azərbaycan!***



Azərbaycan Respublikasının 3 dövlət rəmzi var.

1. **Bayraq**



2. **Gerb**



3. **Himn**



Himn dövlət rəmzlərindən biridir. Azərbaycanın Dövlət Himni bəstəkar Üzeyir Hacıbəyli tərəfindən şair Əhməd Cavadın sözlərinə bəstələnib.



Azərbaycan Respublikasının Dövlət Himni



Sual və tapşırıqlar

1. Himn nədir?
2. Azərbaycan Dövlət Himnini ifa edin.
3. Azərbaycan Dövlət Himnini ifa edərkən hansı hissləri keçirirsiniz?



Mahnıların müəllifləri

Azərbaycan Respublikasının Dövlət Himni



Üzeyir Hacıbəyli
(bəstəkar)



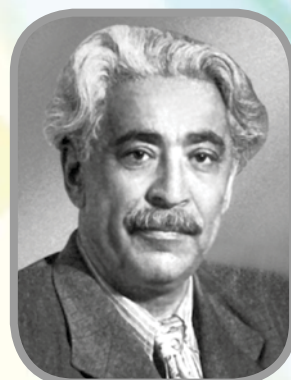
Əhməd Cavad
(şair)



Azərbaycan (aşıq mahnısı)



Səid Rüstəmov
(bəstəkar)

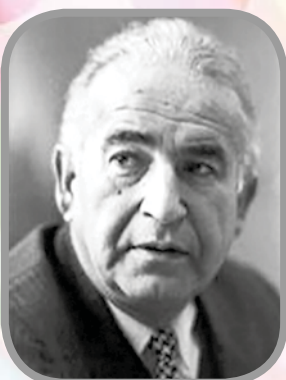


Səməd Vurğun
(şair)

Cüclərim



Qəmbər Hüseynli
(bəstəkar)



Tofiq Mütəllibov
(şair)



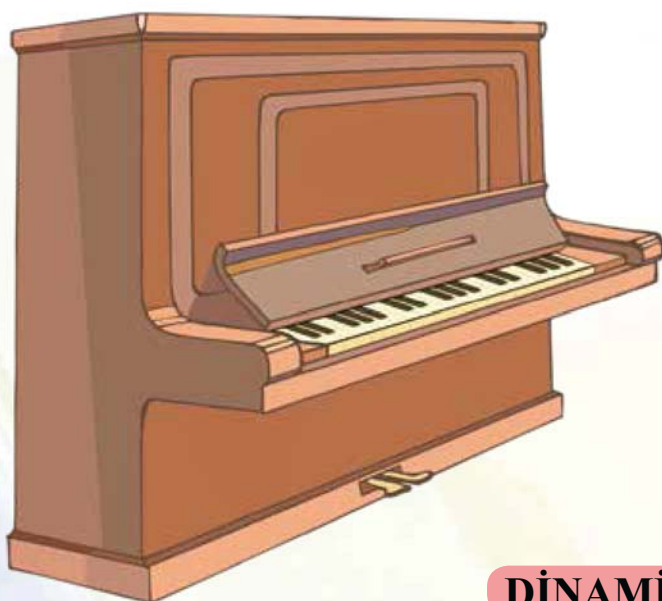
II
bölmə

Səhrli dünya



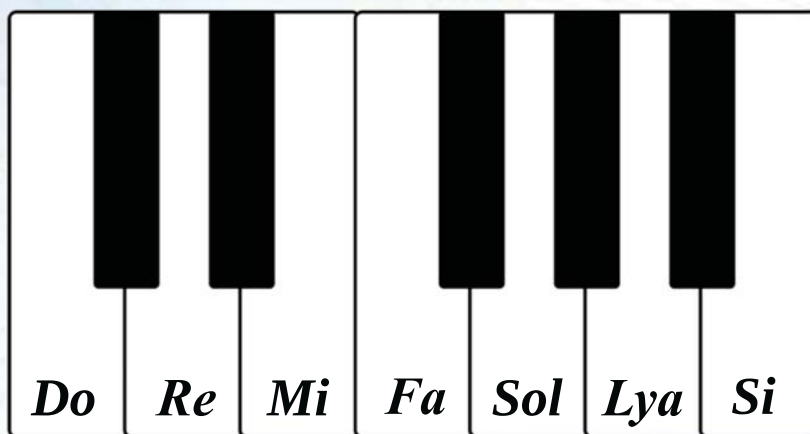


Fortepiano aləmi



DİNAMİKA – səsin gücünə deyilir.

Səsin gücünü təyin etmək üçün müxtəlif işarələr var. Bunlar dinamik işarələr adlanır. Fortepiano alətinin adı məhz iki dinamik işarənin – forte -**f** (**güclü səslənmə**) və piano -**p** (**zəif səslənmə**) birləşməsindən yaranıb. Fortepiano dilli alətdir. Onun dilləri ağ və qara rəngdə olur.





Bəstəkar Asəf Zeynallı uşaqlar üçün "Kuklaların yürüşü" adlı **fortepiano pyesi*** yazıb. Bu fortepiano pyesinde müxtəlif maraqlı hadisələr öz əksini tapır.



Kuklaların yürüşü

Fortepiano pyesi
Asəf Zeynallı



Tut məni, tut

Musiqisi Asya Sultanovanın,
sözləri Teymur Elçinindir.



I

Gizlənirəm gözünü yum,
Yerimi tap, dalımca cum.
Tut məni, tut məni!

II

Gizlənmişəm gözünü aç,
Gücün çatsa, dalımca qaç.
Tut məni, tut məni!

Sual və tapşırıqlar

1. Fortepianonun dilləri hansı rənglərdə olur?
2. Forte (f) və piano (p) dinamik işarələri biri-birindən nə ilə fərqlənir?



***fortepiano pyesi** – fortepiano üçün yazılmış kiçikhəcmli musiqi əsəri



Ritmsiz musiqi yoxdur

Bütün canlıların və cansızların həyatında ritm olduğu kimi, musiqidə də müxtəlif **ritmlər** var.



Nəlbəki

Azərbaycan xalq rəqsi



RİTM – müəyyən zaman daxilində müxtəlif ölçülü səslərin ardıcıl səslənməsidir.



"Nəlbəki" rəqsini qızlar ifa edir. İfa zamanı əllərin 3-cü barmağına üskük taxılır. Rəqs üsküyü nəlbəkiyə toxundurmaqla ifa edilir.



Nağara

Musiqisi Oqtay Zülfüqarovun,
sözləri Abdulla Şaiqindir.

I

Nağaranı çalıram,
Dum-bolo-bom, dum-bolo-bom.
Hər yana səs salıram,
Dum-bolo-bom, dum-bolo-bom.
Hansı nağara çalır,
Dum-bolo-bom, dum-bolo-bom.
Hər yana o, səs salır,
Dum-bolo-bom, dum-bolo-bom.

Nəqərat:

Bax, böyük nağara çalır,
Dum-bolo-bom, dum-bolo.
Balaca nağara çalır,
Dum-bolo-bom, dum-bolo.
Dom-dom-dom.



Sual və tapşırıqlar

1. Musiqidə ritm nədir?
2. "Nəlbəki" rəqsi hansı xalqa məxsusdur?
3. "Nağara" mahnısında nağaranın səsi hansı sözlərlə ifadə olunur?





Azərbaycan xalq rəqsləri



Cəngi



Naz eləmə



Yallı

El sənətçilərinin, musiqiçilərin ifasında səslənərək bu günümüə gəlib çatan rəqslərimiz var. Bu rəqslər müxtəlif hərəkət elementlərindən ibarətdir. Rəqs hərəkətləri sağlamlığımız üçün faydalıdır.



Naz eləmə

Azərbaycan xalq rəqsi



Mahnı və rəqs

*Musiqisi Cahangir Cahangirovun,
sözləri Mirmehdi Seyidzadəninindir.*

I

Ölkəmizin bizim bəxtiyar nəslı,
Oynamağa həvəsli, həvəsli.
Ay uşaqlar, gəlin verək əl-ələ,
Oynayaq biz bax belə-belə.

III

Cərgələnək, bayraqları yelləyək,
Gəlin, şənlik eyləyək, eyləyək.
Hər tərəfə yayılsın bu nəğməmiz,
Səsimizdən gurlasın dəniz.

II

Bağçamızda gülümsəyir gül-çiçək,
Qəlbimizdir sevincək, sevincək.
Vətən bizi öz qoynunda bəsləyir,
Gələcəyə bizi səsləyir.



Sual və tapşırıqlar

- Doğru olanı tapın və deyin: Musiqi+hərəkət=?
a) mahnı b) şeir c) rəqs
- "Mahnı və rəqs" mahnısında hansı sətirlər insanları birlikdə rəqs etməyə çağırır?





Marş

Marş tənənəli yürüşü müşayiət edən musiqidir. Marşlar müxtəlif olur – bayram marşları, hərbi marşlar, idman marşları və məktəbli marşları.

Notların ölçüsü

 = 4 və
bütöv not

 = 2 və
yarım not

 = 1 və
çərək not

$$\begin{aligned} \bigcirc &= \bigcirc + \bigcirc = \bullet + \bullet + \bullet + \bullet \\ 4 &= 2 + 2 = 1 + 1 + 1 + 1 \end{aligned}$$



Bayram günü

Musiqisi Üzeyir Hacıbəylinin,
sözləri Mirmehdi Seyidzadəninindir.



Sülh marşı

*Musiqisi Sevda İbrahimovanındır,
sözləri Teymur Elçinindir.*

I

İnsanlar yaşamağa
Gəliblər bu dünyaya.
Balalar oxşamağa
Gəliblər bu dünyaya.

II

Yurdumuz bu dünyanın
Haqq söyləyən dilidir.
Sülhün enməz qalası
Böyük Odlar Yurduudur.

Nəqərat:

Sülh dünyanın səsidir,
Sülh, sülh, sülh.
Yaşamaq həvəsidir
Sülh, sülh, sülh.
Var olsun Yer kürəsi,
Ən xoş həyat nəğməsi.



Sual və tapşırıqlar

1. Bütöv notun ölçüsü neçədir?
2. Yarım notun ölçüsü neçədir?
3. Çərək notun ölçüsü neçədir?
4. Azərbaycan əsgəri haqqında şifahi təqdimat edin.



Mahnıların müəllifləri

Tut məni, tut



Asya Sultanova
(bəstəkar)



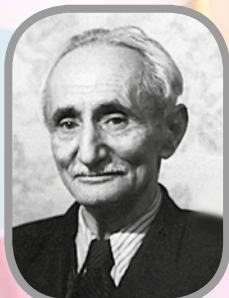
Teymur Elçin
(şair)



Nağara



Oqtay Zülfüqarov
(bəstəkar)



Abdulla Şaiq
(şair)



**Cahangir
Cahangirov**
(bəstəkar)



**Mirmehdi
Seyidzadə**
(şair)



Sülh marşı



Sevda İbrahimova
(bəstəkar)



Teymur Elçin
(şair)

III
bölmə



Qızılı payız



LAYIHƏ



Təbiət və musiqi

Təbiətdə 4 fəsil var: payız, qış, yaz, yay. Şairlər bu fəsillər haqqında şeirlər yazıb, bəstəkarlar isə bu şeirlərə mahnılar bəstələyib.



Payız

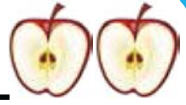
Musiqisi Rəşid Şəfəqin,
sözləri Əjdər Ağayevindir.

○
bütöv
not



bütöv
alma

◡◡
yarım
not



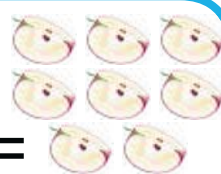
yarıya
bölünmüş
alma

♪♪
çərək
not



4 yerə
bölünmüş
alma

♪♪♪♪
səkkizlik
not



8 yerə
bölünmüş
alma



Fəsillər

*Musiqisi Məryəm Əlibəylinin,
sözləri Sevinc Nuruqızınındır.*



I

Qaranquşlar qayıtdı
Eyvandakı yuvaya.
Bahar gəlib, Novruzunu
Gətirdi el-obaya.
İlin dörd övladı var,
Biri bahardır, bahar.

II

Hərərətli qoynuna
Yenə aldı bizi yay.
Dedi: "Qonaq gəlmişəm,
Qalacağam düz üç ay".
İlin dörd övladı var,
Yayda kefim kök olar.



III

Payız gəldi, yarpaqlar
Oldu qızılı-sarı.
Dərildi bağçaların,
Bağların dadlı barı.
İlin dörd övladı var,
Payızda yağış yağar.

IV

Qondu qar dənələri
Kirpiyimə, qaşıma.
İsti əlcək geyindim,
Papaq qoydum başıma.
İlin dörd övladı var,
Qışda boran, qar olar.



Sual və tapşırıqlar

1. 1 bütöv not neçə yarım nota bərabərdir?
2. 1 bütöv notda neçə çərək not yerləşir?
3. Neçə səkkizlik not 1 bütöv nota bərabərdir?



Can nəna, bir nağıl də

"Göyçək Fatma"
nağılını uşaqlar çox sevir.
Nağılın baş qəhrəmanı
Göyçək Fatma çox ağıllı
və zəhmətsevər qızıdır.

Göyçək Fatma obrazını
bəstəkar Oqtay Rəcəbov
"Göyçək Fatma" nağıl-
operasında təsvir edib.
Operanın mətnini şair
Mirvarid Dilbazi yazıb.



Göyçək Fatma

Nağıl-operasından Fatmanın mahnısı



Nənəm nağıl danışır

Musiqisi Sevda İbrahimovanın,
sözləri Nəbi Xəzrinindir.



I

Bir sevinc var hər üzdə,
Nənəm nağıl danışır.
Uzanmışıq qum üstə,
Nənəm nağıl danışır.

II

Söyüd başını əyir,
İydə üzümə dəyir.
Çinar susub dinləyir,
Nənəm nağıl danışır.

III

Bax, ulduzlar göz vurur,
Ay başım üstə durur.
Onlar da sanki duyur,
Nənəm nağıl danışır.

Sual və tapşırıqlar

1. "Göyçək Fatma" nağıl-operası hansı xalq nağılı əsasında yazılıb?
2. YouTube üzərindən "Göyçək Fatma" nağıl-operasını dinləyin. Axtarış üçün açar sözlər: Oqtay Rəcəbov, "Göyçək Fatma", nağıl-opera.





Qış ęalibdir, qış ęalib

Mahnılarda qış fęslinin obrazını yaratmaq üçün küləyin, tufanın sęsini, qarın, şaxtanın, soyuęun ęörüntüsünü canlandırmaq lazımdır. Bunları etmək üçün bęstękarın kőməyinę musiqi ifadę vasitęlęri ęəlir.



Qış mahnısı

Musiqisi Əfsər Cavanşirovun,
sözleri Tofiq Mütəllibovundur.



Qar rəngi, duman rəngi

*Musiqisi Reyhan Hacızadənin,
sözləri Ülvi Hisslərindir.*



Göydən yerə qar yağır,
Süd kimi ağ rəngi var.
Yağış suyu rəngsizdir,
Sərin mehlər səssizdir.
Külək tozu qaldırır,
Vıyılılı səsi var.
Göy qurşağı çıxanda
Düz yeddi rəngə çalar.
Qışda qar, yazda bar } ^{2 dəfə}
Olar duman gələndə.



Sual və tapşırıqlar

1. "Qış mahnısı"nda qış fəslı necə təsvır olunub?
2. Qış fəslının rəngləri hansı mahnının adında öz əksini tapıb?





Gəzinti

İnsan gəzir, qaçır, idmanla və rəqslə məşğul olur. Musiqidə də insanların həyatında olduğu kimi, müxtəlif hərəkət sürətləri var. Bunlara **temp** deyilir.



Zərb alətlərində müxtəlif tempi ritmlər



İdman

Musiqisi Oqtay Zülfüqarovun, sözləri Teymur Elçinindir.

I

Kim sevir sə idmanı,
Bir, iki, üç, dörd.
Poladdan olar canı,
Bir, iki, üç, dörd.

II

İdmanı sevirik biz,
Bir, iki, üç, dörd.
Bərkiyir bədəniniz,
Bir, iki, üç, dörd.



Sual və tapşırıqlar

1. Musiqinin ifa sürəti necə adlanır?
2. "İdman" mahnısının sədələri ilə idman hərəkətləri edin.





Musiqi notlarını tanıyaq

Tövsiyə olunur

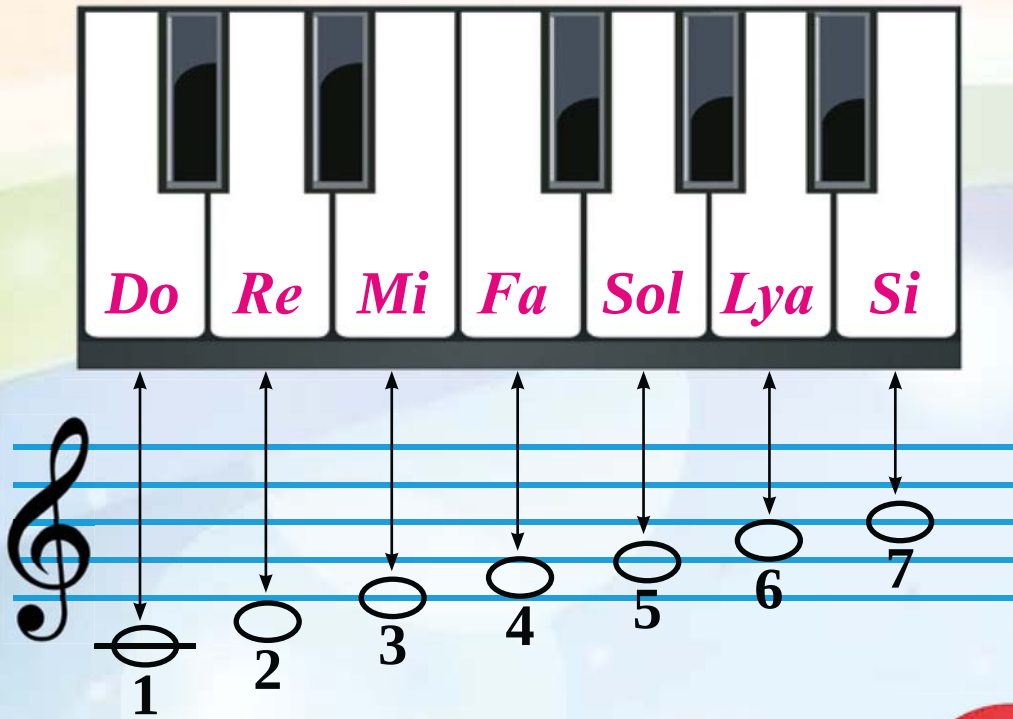
"Play market"ə bu ardıcılıqla daxil olub, əsas musiqi notlarını səsləndirək.



– *kaman açarı*



– *bas açarı*



Sual və tapşırıqlar

1. Musiqidə neçə əsas not var?
2. "Play market"ə daxil olun. Not sətirlərindəki notları çalın və səsli ifa edin.



Mahnıların müəllifləri

Fəsilər



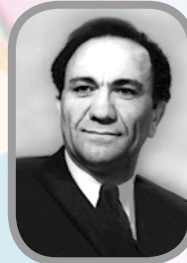
**Məryəm
Əlibəyli**
(bəstəkar)



**Sevinc
Nuruqızı**
(şair)



**Oqtay
Zülfüqarov**
(bəstəkar)



**Teymur
Elçin**
(şair)

Qar rəngi, duman rəngi



**Reyhan
Hacıadə**
(bəstəkar)



**Ülvi
Hisslər**
(şair)



**Sevdə
İbrahimova**
(bəstəkar)



**Nəbi
Xəzri**
(şair)

14

Sınıf konserti

Azərbaycan Respublikasının Dövlət Himni

Musiqisi Üzeyir Hacıbəylinin,
sözləri Əhməd Cavadındır.

Azərbaycan

Aşıq mahnısı
Not yazısı Səid Rüstəmovun,
sözləri Səməd Vurğunundur.

Cücələrım

Musiqisi Qəmbər Hüseynlinin,
sözləri Tofiq Mütəllibovundur.

Tut məni, tut

Musiqisi Asya Sultanovanın,
sözləri Teymur Elçinindir.

İdman

Musiqisi Oqtay Zülfüqarovun,
sözləri Teymur Elçinindir.



Nağara

Musiqisi Oqtay Zülfüqarovun,
sözləri Abdulla Şaiqindir.

Mahnı və rəqs

Musiqisi Cahangir Cahangirovun,
sözləri Mirmehdi Seyidzadəndir.

Fəsilər

Musiqisi Məryəm Əlibəylinin,
sözləri Sevinc Nuruqızındır.

Sülh marşı

Musiqisi Sevdə İbrahimovanın,
sözləri Teymur Elçinindir.

Nənəm nağıl danışır

Musiqisi Sevdə İbrahimovanın,
sözləri Nəbi Xəzrinindir.

Qar rəngi, duman rəngi

Musiqisi Reyhan Hacıadənin,
sözləri Ülvi Hisslərinindir.

IV
bۆlmə



i f a d ə l i
m u s i q ı
a l ə m i



LAYIHƏ

Azərbaycan xalq çalğı alətləri



mizrab

TAR

Simli alətdir,
mizrabla çalınır.



DƏF

Zərb alətidir,
əllə vurularaq çalınır.



kaman

KAMANÇA

Simli alətdir,
kamanla çalınır.



*Tar, kamança,
dəf alətində
çalınan musiqi
nümunələri*



Tarımın mahnıları

*Musiqisi Oqtay Zülfüqarovun,
sözləri Hikmət Ziyanıdır.*

I

Eyvanda tar çalıram, balam, bala-bala-bam,
Bağçaya səs salıram, balam, bala-bala-bam.
Tarı quşlar dinləyir, balam, bala-bala-bam,
Qaranquşlar dinləyir, balam, bala-bala-bam.

II

Tellər dinir, danışır, balam, bala-bala-bam,
Sevincim aşır-daşır, balam, bala-bala-bam.
Oynayır dost, yoldaşım, balam, bala-bala-bam,
Kiçik bacım, qardaşım, balam, bala-bala-bam.



Sual və tapşırıqlar

1. Kamança nə ilə çalınır?
2. Tar nə ilə çalınır?
3. Mizrabla çalınan daha hansı musiqi alətini tanıyırsınız?





Musiqidə iki lad

Major və Minor

(Nağıl)

Biri var idi, biri yox idi. Yer üzündə əbədi qarlar və buzlar ölkəsi var idi. Bu ölkədə bəstəkarlar kədərli musiqi yazar, uşaqlar kədərli nəğmələr oxuyardılar. İnsanlar sevinməz, acı göz yaşları axıdardı. Göz yaşları üst-üstə yığılar, donar, sonra parçalanıb böyük buz dağları şəklində okeanı səyahətə çıxardılar. Mahnılara kədərli ahəng verən cılız, alçaqboylu, qaraqabaq Minor özünü bu işdə günahkar hiss edər, heç kimlə danışmaz, gülməzdi. Günlərin bir günü Minor ölkədən getmək qərarına gəldi:

– Qoy insanlar xoşbəxt yaşasın, şən nəğmələr oxusunlar.

Minor buz dağlarından birinin üstünə çıxıb sürətlə bu diyardan uzaqlaşdı. Bərk külək əsir, ətrafda dalgalar şahə qalxırdı.

...Qəfildən günəş çıxdı, külək kəsdi, okean sakitləşdi. Sonra mavi suların qoynunda bir qayıq peyda oldu. Qayıqdan ətrafa şən musiqi yayıldı. Minor boylandı:

– Ey, sən kimsən?

Qayıqdakı hündürboylu, şən səsli və yüksək əhvali-ruhiyyəli oğlan dilləndi:

– Mən Majoram.

Minor həyəcanlandı:

– Dayan, Major, getmə! Sən bizim ölkəyə çox lazımsan. Əbədi qarlar və buzlaqlar ölkəsinə.

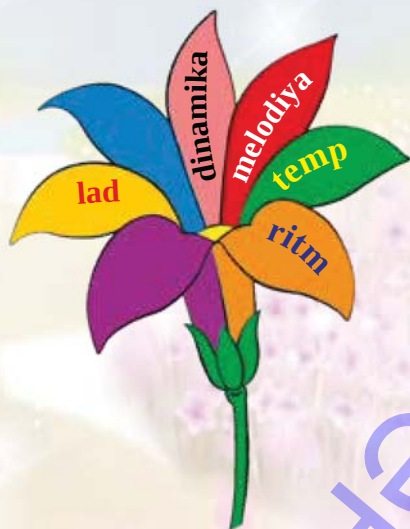
Major gülümsədi:

– Harada insanlara lazımamsa, ora getməyə həmişə hazıram. Dostum, tullan qayığa, birlikdə gedək.

...Günlər keçdi. Buzlar ölkəsinə bahar gəldi. Ağaclar çiçəklədi, quşlar şən nəğmə oxudu. Bu ölkənin insanları ilk dəfə idi ki, baharı görürdülər. Onlar sevinir və deyirdilər:

— Yaşasın iki dost: Major və Minor! Biz sizi çox sevirik!

Sevinc Nuruqızı



LAD – müxtəlif musiqi səslərinin qarşılıqlı əlaqə sistemidir.

Bunu da bilin

Major ladında yazılmış mahnılar, adətən, şən, minor ladında yazılan mahnılar isə qəmli səslənir.



"Şən mahnı" və "Qəmli mahnı"

Musa Mirzəyev (fortepiano əsəri)



Qırmızı şar

Musiqisi Ağabacı Rzayevanın,
sözləri Cahangir Məmmədovundur.

I

Böyük qardaşım mənə
Bir şar aldı hədiyyə.
Üstünə ulduz çəkib,
Onu uçurtdum göyə.

Nəqərat:

Şarım qalxdı havaya,
Salam apardı Aya.

II

Şarım uçdu, hey uçdu,
Bapbalaca göründü.
Göyün lap ortasında
Ağ dumana büründü.

Nəqərat:

III

Radionu qururam
Oyananda hər səhər.
Görən, nə vaxt şarımdan
Verəcəklər bir xəbər.



Sual və tapşırıqlar

1. Major ladında yazılmış mahnılar hansı xarakterli olur?
2. Minor ladında yazılmış mahnılar hansı xarakterli olur?





Laylalar

Körpənin ilk eşitdiyi melodiya ana laylasıdır.

Ananın öz körpəsinin beşiyi başında oxuduğu mahnılara "Layla", "Ninni", "Oxşama" deyilir. Bu mahnılar həzin musiqi nümunəsidir.



Laylay

*Fikrət Əmirov
(fortepiano pyesi)*



Laylay

Azərbaycan xalq mahnısı

I

Laylay, balam, yatasan,
Qızılgülə batasan.
Gül yastığın içində
Şirin yuxu tapasan.

Nəqərat:

Laylay, laylay, a laylay,
Körpə balam, a laylay.

II

Laylay, beşiyim, laylay
Evim-eşiyim, laylay.
Sən get şirin yuxuya,
Çəkim keşiyin, laylay.

Nəqərat:

Laylay, laylay, a laylay,
Körpə balam, a laylay.



Sual və tapşırıqlar

1. Körpənin ilk eşitdiyi melodiya necə adlanır?
2. "Laylay" mahnısında ana körpəsini əzizləmək üçün hansı sözlərdən istifadə edir?
3. Fikrət Əmirovun "Laylay" fortepiano pyesi ilə "Laylay" Azərbaycan xalq mahnısının hansı oxşar cəhətləri var?



Əziz ana, şirinsözlü ana



Biz ana laylası ilə böyüyürük.
Sonra isə özümüz analarımıza mahnılar həsr
edirik. Bu mahnılar onlara olan
sevgimizdən yaranır.



Ana

*Musiqisi Cahangir Cahangirovun,
sözləri İslam Səfərlinindir.*



Anacan

*Musiqisi Rəşid Şəfəqin,
sözləri Rəfiq Zəkanındır.*

I

Gün çıxdı, güldü göylər,
Nur yayıldı aləmə.
Çünki biz şənlənirik,
Dilimizdə bu nəğmə.

Nəqərat:

Deyirik hamımız: "Anacan",
Sevimli mahnımız anacan.

II

Quş uçdu yuvasından,
Səsi düşdü aləmə.
Çünki biz şənlənirik,
Dilimizdə bu nəğmə.

Nəqərat:

Deyirik hamımız: "Anacan",
Sevimli mahnımız anacan.



Sual və tapşırıqlar

1. "Ana" və "Anacan" mahnıları arasında oxşar cəhətlər hansılardır?
2. Anaya həsr olunmuş daha hansı mahnıları tanıyırsınız?



Mahnıların müəllifləri

Tarımın mahnıları



Oqtay Zülfüqarov
(bəstəkar)



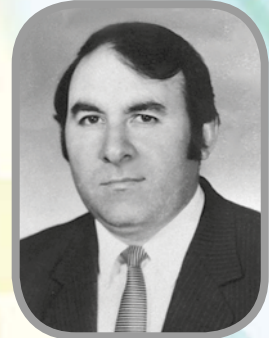
Hikmət Ziya
(şair)



Qırmızı şar



Ağabacı Rzayeva
(bəstəkar)

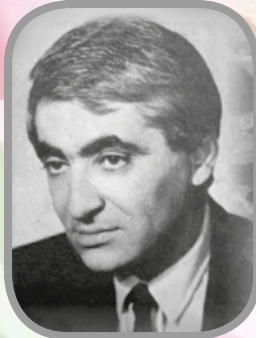


Cahangir Məmmədov
(şair)

Anacan



Rəşid Şəfəq
(bəstəkar)



Rəfiq Zəka
(şair)



V
bölmə



Axar sular aşıb-daşır



AYIHE



Çiçəkli yaz

Yaz təbiət səsləri ilə zəngin fəsildir. Dağlardakı qarların əriməsi nəticəsində sürətlə axan çayların səsi, quşların nəğməsi musiqi melodiyasına bənzəyir.

Bəstəkarlar 4 fəsil haqqında şən nəğmələr yazırlar.



Mən baharın qızıyam

Musiqisi Ələkbər Tağıyevin,
sözləri Zivər Ağayevanınadır.



Qaranquş

Musiqisi Ağabacı Rzayevanın,
sözləri Teymur Elçinindir.



II

Çox ölkələr keçmisən,
Oxu, nəğmən şirindir.
Dünyada ən gözəl yer
Öz yuvan, öz yerindir.
Xoş gəlmisən, qaranquş, } 2 dəfə
Qalmışdım nigaran, quş.



Sual və tapşırıqlar

1. Hansı çiçəyə "baharın qızı" deyilir?
2. "Qaranquş" və "Mən baharın qızıyam" mahnılarında hansı fəsildən danışılır?



Baharı qarşılayaq



Bahar dostluq və həmrəylik fəslidir. Onun gəlişi ilə təbiət oyanır. İnsanlar tarlalara çıxır, yer şumlayır, toxum səpir, ağac əkirlər. Əl-ələ verib, yallı gedirlər.



Yallı

Azərbaycan xalq rəqsi



Bahar gəlir

Musiqisi Fikrət Əmirovun, sözləri Zeynal Cabbarzadəninindir.

I

Axar sular aşır-daşır,
Dağ, dərələr yaşıllaşır.
Sevincimiz həddən aşır,
Ay uşaqlar, xoş bahar gəlir.

II

Dağda çoban çalır tütək,
Ot otlayır qoyun, inək.
Əsir sərin-sərin külək,
Ay uşaqlar, xoş bahar gəlir.

Sual və tapşırıqlar

1. "Yallı" rəqsi necə ifa olunur?
2. Bahar fəslinə aid kiçik esse yazın.





Novruz bayramı

Novruz bayramına həsr olunmuş mahnı və rəqslərdə şən əhvali-ruhiyyə üstünlük təşkil edir. Novruz qəhrəmanları – Keçəl və Kosanın iştirakı ilə musiqili oyunlar keçirilir.



Novruzu

Azərbaycan xalq rəqsi



Novruz bayramı

Musiqisi Rəşid Şəfəqin,
sözləri Sabir Mustafanıdır.

I

Səməni gətirin,
Miz üstünə qoyun, hey.
Kos-kosanı başlayaq,
Gözəldir bu oyun, hey.

Nəqərat:

Yaz coşdurur adamı,
Gəlir Novruz bayramı!



Sual və tapşırıqlar

1. Novruz bayramı hansı fəsildə qeyd olunur?
2. Novruz bayramının qəhrəmanları Keçəl və Kosanın mahnısını yadınıza salın və ifa edin.



Mənim Azərbaycanım

30 ildən artıqdır ki, Azərbaycanın Qarabağ adlanan ərazisi işğal altında idi. 2020-ci il sentyabrın 27-də başlayan Vətən müharibəsi noyabrın 8-də böyük zəfərlə bitdi. Torpaqlarımız işğaldan azad edildi. 44 gün davam edən qəhrəmanlıq mübarizəsi Vətən tarixinə qızıl hərflərlə yazıldı. Ordumuzu qələbəyə ruhlandıran mahnı və rəqslər zəfərə gedən yolda öz müsbət təsirini göstərdi.



Qarabağ

*Musiqisi Cahangir Cahangirovun,
sözləri Rəfiq Zəkanındır.*



Azərbaycan – Türkiyə

Musiqisi Cavanşir Quliyevin,
sözləri Bəxtiyar Vahabzadəninindir.

I

Bir millətlik, iki dövlət, } 2 dəfə
Eyni arzu, eyni niyyət. }
Hər ikisi cümhuriyyət, } 2 dəfə
Azərbaycan – Türkiyə. }

II

Bir ananın iki oğlu, } 2 dəfə
Bir ağacın iki qolu. }
O da ulu, bu da ulu, } 2 dəfə
Azərbaycan – Türkiyə. }



Sual və tapşırıqlar

1. "Qarabağ" mahnısında Qarabağın gözəllikləri hansı sözlərlə təsvir olunub?
2. Qarabağ haqqında daha hansı mahnıları eşitmisiniz?
3. "Azərbaycan – Türkiyə" mahnısında iki xalqın dostluğunu ifadə edən misraları səsləndirin.



Mahnıların müəllifləri

Qaranquş



Ağabacı Rzayeva
(bəstəkar)



Teymur Elçin
(şair)



Bahar gəlir



Fikrət Əmirov
(bəstəkar)



Zeynal Cabbarzadə
(şair)



Novruz bayramı



Rəşid Şəfəq
(bəstəkar)



Sabir Mustafa
(şair)



Azərbaycan – Türkiyə



Cavanşir Quliyev
(bəstəkar)



Bəxtiyar Vahabzadə
(şair)



VI
bölmə



Teatr aləmi

LAYIHƏ



Səslənən şəkillər

Şəkilləri dinlədiyimiz musiqi nümunələri ilə əlaqələndirək.



Təbiət mahnıları



*Vətənpərvərlik
mahnıları*



Milli rəqslər



Ana Kürüm

Aşıq mahnısı



Əsgər marşı

*Musiqisi Cavanşir Quliyevin,
sözləri Əli Kaminindir.*



Brilyant

Azərbaycan xalq rəqsi



Tapın görək

*Musiqisi Oqtay Zülfüqarovun,
sözləri Teymur Elçinindir.*

I

Bir qutum var mənim,
Hər gün, hər səhər
Hər quranda onu
Çalar, dillənər.

Nəqərat:

Tapın görək nədir,
Nədir bu, uşaqlar?
Tapdınız?

II

Pambıq kimi göydən
Düşər qupquru.
Gün dəyəndə ona
Olar dupduru.

Nəqərat:

Tapın görək nədir,
Nədir bu, uşaqlar?
Tapdınız?

III

Bir quşum var,
Səsi düşüb dünyaya.
Aparacaq məni
Bir gün o, Aya.

Nəqərat:

Tapın görək nədir,
Nədir bu, uşaqlar?
Tapdınız?



Sual və tapşırıqlar

1. "Tapın görək" mahnısı oynaq, sakit, yoxsa həyəcanlı səslənir?
2. Şəkillərə baxıb "Tapın görək" mahnısında tapmacaları cavablandırın.





Sehrli çubuq



Orkestrə dirijor rəhbərlik edir. Orkestrdəki musiqiçilər dirijorun əlindəki çubuqla etdiyi hərəkətə uyğun olaraq öz ifalarını başlayır, davam etdirir və sona çatdırırlar.



TEMBR – səs rəngidir.

Notların ölçülərinə əsasən dirijorluq edək.

Çərək not = 1 və

Yarım not = 1 və 2 və





"Cəngi" rəqsi

"Koroğlu" operasından

Musiqisi Üzeyir Hacıbəylinindir.



Azərbaycan əsgəri

Musiqisi Reyhan Hacızadənin,
sözləri Ülvi Hisslərindir.

I

Qüvvətlidir qolları,
Qırıb tökər kolları.
Keçər çətin yolları,
Azərbaycan əsgəri!

Nəqərat:

Qəlbiaçıq, gözütox,
Ona tay, bərabər yox.
Gedər ancaq irəli, } 2 dəfə
Azərbaycan əsgəri!

II

Qürurun tutar yüksək,
Zəifə edər kömək.
Dillərdən düşməyəcək,
Azərbaycan əsgəri!

Nəqərat:

Qəlbiaçıq, gözütox,
Ona tay, bərabər yox.
Gedər ancaq irəli, } 2 dəfə
Azərbaycan əsgəri!



Sual və tapşırıqlar

1. Orkestri kim idarə edir?
2. "Cəngi" rəqsi hansı operadandır?
3. "Vətənimin əsgəri" mahnısında əsgərlərin igidliyi hansı sözlərlə ifadə edilib?





Kukla teatri



Azərbaycan Dövlət Kukla Teatrında uşaqlar, məktəblilər üçün tamaşalar göstərilir.



Şəngülüm, Şüngülüm, Məngülüm

Tamaşadan bir hissə



Balaca keçilərin kupletləri

"Şəngülüm, Şüngülüm, Məngülüm" tamaşasından
Musiqisi Sərdar Fərəcovun,
librettosu* Hüseynağa Atakişiyevindir.

Şəngül:

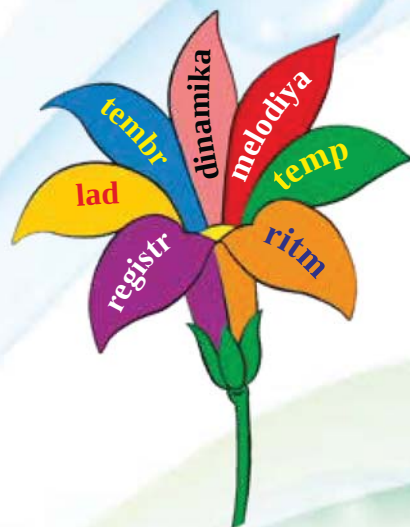
Şəngüləm, gözlərim qara,
Bənzəyirəm ceyranlara.
Şəvə tüküm buruq-buruq,
İncə baldır, qısa quyruq.
Yeni çıxmış buynuzlarım,
Buxağımda qotazlarım.
Bir yaşında maral çəpiş,
Bacaqlarım bir dal çəpiş.
Şəngüləm, Şəngüləm, Şəngüləm.

Məngül:

Hələ bircə Məngülə bax,
Ayağında şəkə bax.
Yoxdur belə gözəl çəpiş,
Nazlı çəpiş, təpəl çəpiş.
Yumşaq tükü ala-bula,
Tamamilə başabəla!
Yoxdu belə gözəl çəpiş,
Nazlı çəpiş, təpəl çəpiş.
Məngüləm, Məngüləm, Məngüləm.

Şüngül:

Şüngülün gözləri nərgiz,
Sanki dünyadan xəbərsiz.
Gecə-gündüz oynaq-laram,
Öz anamı qucaqlaram.
İpək tükü bəyaz, yumşaq,
Qulaqlarım sanki zanbaq.
Alındakı qaşqa gözəl,
Yoxdu məndən başqa gözəl.
Şüngüləm, Şüngüləm, Şüngüləm.



REGİSTR – səs diapazonunun
eyni tembrə malik müəyyən bir
hissəsidir.

Sual və tapşırıqlar

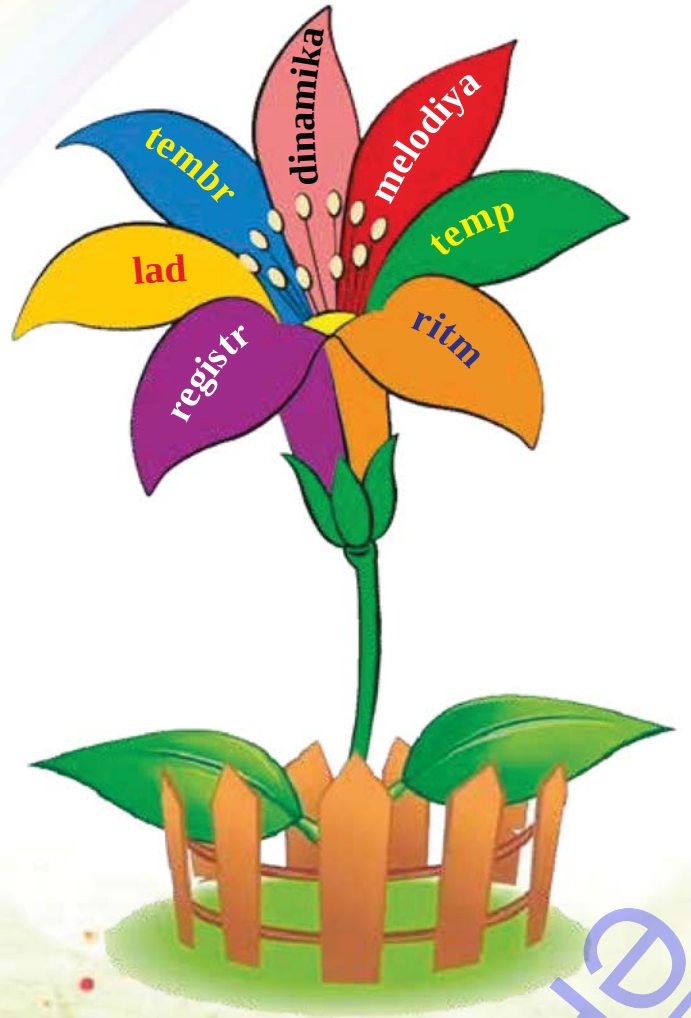
1. "Balaca keçilərin kupletləri" hansı tamaşadandır?
2. Librettodan olan Şəngül, Şüngül, Məngülün sözlərini oxuyub, təsvir edin.

*libretto – musiqili səhnə əsərinin ədəbi (yazılı) mətni



Musiqini yaradan intonasiya

Göy qurşağının 7 əsas rəngi, musiqinin 7 əsas notu olduğu kimi, intonasiyanın da 7 tərkib hissəsi var. Melodiya, dinamika, tembr, lad, registr, ritm, temp intonasiyanın tərkib hissələridir. Onlar olmasa, musiqi əsəri yaranmaz.



Çobanın mahnısı

Musiqisi Oqtay Zülfüqarovun,
sözləri Abdulla Şaiqindir.



İkincilərək biz

Musiqisi Oqtay Rəcəbovun,
sözləri Əjdər Ağayevindir.

I

Geniş otağımız var,
Tərtəmizdir partamız.
Müəllimi həvəslə
Dinləyirik hamımız.

Nəqərat:

İkincilərək biz, } 2 dəfə
İkincilərək biz. }

II

Səyahətə çıxırıq,
Oxuyuruq, yazırıq.
Keçdiyimiz dərslərə
Biz həmişə hazırıq.

Nəqərat:

İkincilərək biz, } 2 dəfə
İkincilərək biz. }



Sual və tapşırıqlar

1. İlboyu topladığımız ləçəklərdən alınan çiçəyi necə adlandırma bilərik?
2. Bu çiçəyin ləçəklərinin adlarını sadalayın.





Musiqi alətlərinin sehrli səsləri

Tövsiyə olunur

Musiqi alətlərində 3 fərqli melodiya bir yerdə səslənə bilər. Belə ifaya 1 səslə, 2 səslə və 3 səslə ifa deyilir. Bunun üçün "Play market"ə daxil olun. Səhifələri şəkildəki ardıcılıqla açın.



Əvvəlcə tütəyi (6), trubanı (8), skripkanı (7) səsləndirin. Sonra isə növbə ilə digər alətləri. Alətlərin ifasını bu ardıcılıqla öncə səsləndirin, sonra isə dayandırın.

Səslənmə: 1,2,3,4,5,6,7,8,9

Dayandırılma: 9,5,4,8,6,3,1,7,2



Sual və tapşırıqlar

Bu üsulla daha hansı alətləri səsləndirə bilərik?



Mahnıların müəllifləri

Tapın görək



Oqtay Zülfüqarov
(bəstəkar)



(şair)

Azərbaycan əsgəri



Reyhan Hacızadə
(bəstəkar)



(şair)

Balaca keçilərin kupletləri



Sərdar Fərəcov
(bəstəkar)

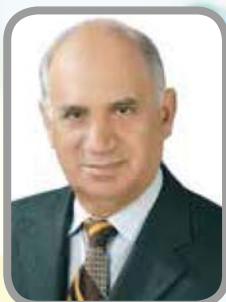


(şair)

İkincilərək biz



Oqtay Rəcəbov
(bəstəkar)



(şair)

Sınıf konserti

28

Tarımın mahnıları

Musiqisi Oqtay Zülfüqarovun,
sözləri Hikmət Ziyandır.

Qırmızı şar

Musiqisi Ağabacı Rzayevanın,
sözləri Cahangir Məmmədovundur.

Laylay

Azərbaycan xalq mahnısı

Anacan

Musiqisi Rəşid Şafəqin,
sözləri Rəfiq Zəkandır.

Qaranquş

Musiqisi Ağabacı Rzayevanın,
sözləri Teymur Elçindir.

Bahar gəlir

Musiqisi Fikrət Əmirovun,
sözləri Zeynal Cabbarzadəndir.



Novruz bayramı

Musiqisi Rəşid Şafəqin,
sözləri Sabir Mustafandır.

Azərbaycan – Türkiyə

Musiqisi Cavanşir Quliyevin,
sözləri Bəxtiyar Vahabzadəndir.

Tapın görək

Musiqisi Oqtay Zülfüqarovun,
sözləri Teymur Elçindir.

Azərbaycan əsgəri

Musiqisi Reyhan Hacızadənin,
sözləri Ülvi Hissləridir.

Balaca keçilərin kupletləri

Musiqisi Sərdar Fərəcovun,
librettosu Hüseynağa Atakişiyevindir.

İkincilərək biz

Musiqisi Oqtay Rəcəbovun,
librettosu Əjdər Ağayevindir.

Mündəricat

I. AZƏRBAYCAN MƏNİM VƏTƏNİMDİR

1. Melodiya	6
2. Mahnıda söz	8
3. Salam, mənim Vətənim!	10
4. Himn	12

II. SEHRLİ DÜNYA

5. Fortepiano aləmi	16
6. Ritmsiz musiqi yoxdur	18
7. Azərbaycan xalq rəqsləri	20
8. Marş	22

III. QIZILI PAYIZ

9. Təbiət və musiqi	26
10. Can nənə, bir nağıl de	28
11. Qış gəlibdir, qış gəlib	30
12. Gəzinti	32
13. Musiqi notlarını tanıyaq	33
14. Sınıf konserti	34

IV. İFADƏLİ MUSIQİ ALƏMİ

15. Azərbaycan xalq çalğı alətləri	36
16. Musiqidə iki lad	38
17. Laylalar	40
18. Əziz ana, şirinsözlü ana	42

V. AXAR SULAR AŞIB-DAŞIR

19. Çiçəkli yaz	46
20. Baharı qarşılayaq	48
21. Novruz bayramı	49
22. Mənim Azərbaycanım	50

VI. TEATR ALƏMİ

23. Səslənən şəkillər	54
24. Sehrli çubuq	56
25. Kukla teatri	58
26. Musiqini yaradan intonasiya	60
27. Musiqi alətlərinin sehrli səsləri	62
28. Sınıf konserti	63

LAYIHƏ

BURAXILIŞ MƏLUMATI

MUSİQİ 2

Ümumtəhsil məktəblərinin 2-ci sinfi üçün

Musiqi fənni üzrə

DƏRSLİK

Tərtibçi heyət:

Müəlliflər

*Oqtay Məmmədağa oğlu Rəcəbov
Nazim Kazım oğlu Kazımov
Reyhan Təvəkkül qızı Hacızadə*

Redaktor

Bədii və texniki redaktor

Dizayner

Korrektor

Rəssam

Sevinc Nuruqızı

Abdulla Ələkbərov

Firuzə İbrahimova

Ülkər Tağıyeva

Firuzə Gərayqızı

Dərsliyə rəy verən təşkilatlar:

Ü.Hacıbəyli adına Bakı Musiqi Akademiyası,
AMEA-nın Nizami Gəncəvi adına Ədəbiyyat,
Nəsimi adına Dilçilik institutları

© Azərbaycan Respublikası Təhsil Nazirliyi (qrif nömrəsi:_____)

Müəlliflik hüquqları qorunur. Xüsusi icazə olmadan bu nəşri və yaxud onun hər hansı hissəsini yenidən çap etdirmək, surətini çıxarmaq, elektron informasiya vasitələri ilə yaymaq qanuna ziddir.

Hesab-nəşriyyat həcmi 6,8. Fiziki çap vərəqi 8,0.

Formatı 57x82 1/8. Kəsimdən sonra ölçüsü: 195x275.

Səhifə sayı 64. Şriftin adı və ölçüsü: jurnal qarnituru, 16-20 pt.

Ofset kağızı. Ofset çapı. Sifariş .

Tiraj . Pulsuz. Bakı—2021.

Əlyazmanın yığma verildiyi və çapa imzalandığı tarix:

Nəşri hazırlayan və istehsal edən:

“Təhsil Nəşriyyat-Poliqrafiya” MMC

(Bakı, AZ 1052, F.Xoyski küç., 121a (149))

LAYIHƏ

Əziz məktəbli!

Bu dərslik sizə Azərbaycan dövləti tərəfindən bir dərs ilində istifadə üçün verilir. O, dərs ili müddətində nəzərdə tutulmuş bilikləri qazanmaq üçün sizə etibarlı dost və yardımçı olacaq.

İnanırıq ki, siz də bu dərsliyə məhəbbətlə yanaşacaq, onu zədələnmələrdən qoruyacaq, təmiz və səliqəli saxlayacağsınız ki, növbəti dərs ilində digər məktəbli yoldaşınız ondan sizin kimi rahat istifadə edə bilsin.

Sizə təhsildə uğurlar arzulayırıq!



LAYIHƏ